

קרוב ל-400 יצירות ציור פיסול ורישום מייצגות את האמנים חברי אגודת הציירים והפסלים בתערוכתם השנתית. יש לזכור שתערוכה כללית כזאת הנערכת עתה, אינה נבחרת ברובה ע"י צוות שופטים מאחר וכל אחד מחברי האגודה רשאי להשתתף ביצירה אחת לפחות, ותפקיד ועדת שופטים במקרה כזה מצטמצם לבחירת המוצגים של הציירים ששלחו למעלה מיצירה אחת. לשון אחר - כל צייר בוחר, במקרה כזה, את ייצוגו האישי, הנראה ביותר בעיניו - גם אם היצירה היא יוצאת דופן ואינה אופיינית לדרך יצירתו הרגילה של האמן. כך קורה, שלעיתים קשה מאוד להכיר את רמתו האמנותית האמיתית של המציג, שאינה משתקפת במדויק בתערוכה כללית, ואפשר לקבל מושג עליה רק בתערוכת יחיד. דוגמא אופיינית היא למשל ציורו של יחזקאל קמחי "צמיחה אפורה", ציור נאה מאוד לכל הדעות, אך בפירושו יוצא דופן ביצירתו, כפי שאפשר היה להיווכח בתערוכת היחיד של אמן זה. על תערוכה כללית אפשר לדון לפי שתי גישות השונות זו מזו בתכלית: עיון ביצירותיהם האישיות של המשתתפים, או סקירת התערוכה כחטיבה כללית שצריכה לשקף מגמות והישגים של האגודה הכוללת את רוב רובם של אמני הארץ. אם לדון בתערוכה כמייצגת את החיפושים וההישגים של האמנות הפלסטית בישראל, אפשר לציין, ללא חשש, שמבחינת רמה מקצועית המצב הוא טוב במידה יחסית. אגודת הציירים והפסלים מתגבשת כאגודה מקצועית מובהקת, דבר המשתקף ברמה העולה של התצוגה הכללית. נראה שהקריטריון לכניסה לאגודה, ולתערוכה, אינו כרוך בהעדפת זרם זה או אחר והתביעה היחידה (והמוצדקת מאוד) היא: תודעה מקצועית ציורית. אין האגודה מתעניינת, ודבר זה כבר נעים פחות, אם יש לאמן על מה להצביע והתביעה היא רק שהדבר יוגש בדרך ציורית סבירה. נראה שההטפה לתודעה מקצועית ציורית, נושאת סוף סוף פירות ראשונים ונדמה שבתערוכה כה כללית קשה לתבוע הרבה יותר מזה.

כמובן שאין לשער שבתערוכה, בה משתתפים למעלה מ-300 אמנים, יהיו כל המוצגים ברמה אמנותית שווה מכל הבחינות, וגם כאן כבכל תערוכה כללית יש הבדלי רמה ניכרים לטובה וגם לרעה. יש לזכור היטב, לפני כל דיון בהישגים מיוחדים, שכל סיכום של הישגי ציירים בודדים אינו משקף בהכרח ולמישרין את הרמה הכללית, אלא נשאר בסופו של דבר הארה על אמן בעל ייחוד אישי והישגים אישיים. אחר הסתייגות כזאת, אפשר לציין את הבולטות ביצירות התערוכה. המשותף והמיוחד ליצירות הבולטות הפעם היא עובדת אי-השתייכותן לכל זרם שבאופנה, והיותן שייכות לכל גווני קשת הגישות הרחבה הנפוצות עתה בארץ ובעולם.

אברהם אופק מציג שני גוואשים שנושאים נופים בעלי אווירה פיוטית בסגנונו המובהק של צייר זה. אוטו אלנבוגן מפתיע בציור חופשי לפי התמאטיקה בה נהג לעסוק בשנים האחרונות. במקום גישה גראפית דקורטיבית, מופיע הפעם טיפול חופשי הקרוב ברוחו

לציוריהם של ההולנדים יורן ואפל. נפתלי בזם מוכיח בציורו "דמות עולה" שגם בסגנון מגובש וקבוע אינו נתפס לשגרתיות ונשמרת בו ההתפעמות העמוקה לאותו דבר "שמעבר לדברים", המעניק ליצירותיו אווירה כמעט מטאפיזית. יוסל ברגנר מציג שתי תמונות שאחת מהן, "קיר ספרדי", מהווה את אחד המוצגים היפים בתערוכה. בציוריו ממזג יוסל ברגנר בהצלחה ובשכנוע רב את תקופתו "האפורה" עם נושאי "המלאכים" והמלכים, ומגיע לציור רוחני בעל אווירה גותית-בארוקית חמורה ועזת הבעה. "מטרונית בכובע" של יוסף הלוי מייצגת יפה את צבעוניותו של צייר זה, בעוד שציורו השני, "שני מלאכים", שגרתי הרבה יותר. בולט מאוד ברמתו הוא ציורו של אלחנן הלפרין "יונים בשקיעה" עשיר הצבע והמבע. ציורה של קלייר יניב "מעלה ההר" מגובש ובנוי היטב ומעורר סקרנות לשאר יצירותיה של אמנית זו. ציורו האקספרסיבי של יוסף גטניו מייצג היטב את יצירתו של צייר זה, המציג עתה תערוכת יחיד בביתן אלהריוז. ציירת אחרת, העורכת עתה גם תערוכת יחיד מעניינת (גלריה 220), היא שרה וסקוביניק, המציגה שני ציורים שופעי חיים: "צבעונים אדומים" ו"קומפוזיציה מוסיקאלית" חנה לוי תושבת צפת, מציגה נוף מופשט "נוף הגליל", בו הצליחה להגיע לכוח ולחופש שאפיינו עד כה את הרישומים וציורי הגואש שלה. אברהם מנדל מיוצג בשני ציורי שמן אקספרסיוניסטיים-דמיוניים, הקרובים ברוחם לאווירת ציוריהם של אנסור ונולדה. דוד משולם מציג טריפטיכון רב כוח: "הלילה האחרון", העשוי בכתמי צבעי מתכת על רקע שחור עשיר. יש בציור זה מאווירת הציור הרומאני של ימי הביניים ומחומרנו. אריה קילמניק, פנים חדשות בתערוכה, מוכיח חוש צבעוני עשיר ורגישות למבנה ציורי. בציוריו "מלך" ו"נוף עם סירה" ניכרת עדיין השפעה עקיפה של ארדון, אך יש בהם התחלה של חיפושים עצמאיים. משה רוזנטליס מוכיח בציורו "סירות דייגים", שאין די להרעיף טעם טוב במבנה הציור ובהנחת הצבע, אלא יש צורך להמשיך ולהשתמש בטעם כזה גם בעת החתימה עצמה, שבמקרה זה פוגמת מאוד בציור.

המצב בפיסול מעורר פחות מאשר בציור - אולי בגלל מיעוטם היחסי של הפסלים. עשירות יותר הם יצירותיהם של אהרון אשכנזי, בעיקר "קומפוזיציה מס. 2", חוה מחותן, המציגה שתי קבוצות גופים פלסטיים בשם "תהלוכה מס. 1; 2", ורוברט בזה.

אם עד עתה הוזכרו היצירות שרמתן בלטה מעל הכלל, כדאי לציין שיש גם יצירות שתכונותיהן דורשות ציון מיוחד - לשלילה. למרבה הצער, יש מספר מוצגים, שאם כי הם בסגנון אופייני ומוכר הקשור ב"שם" של ציירים מצליחים, הריהם פזילה (או אף הזדהות) לטעם "סלוני". שמואל כ"ץ מציג שני מונטיפיפים "בחצר הקיבוץ" ו"רגילה", בהם ניכרת ידו הקלה והווירטואוזית, אך גם שימוש הרב באפקטים וזלים, התחנחות ונטייה לצבעים מתקתקים. גם בציורו של ראובן רובין "זאת היא הארץ", חברו יחדיו ספרותיות קלושה וצבעוניות מתקתקה.

אין כל אפשרות להעריך בנפרד את כל היצירות הראויות לכך, שמוצגות בתערוכה זו, אך דומה שמהדוגמאות שהובאו, יכולה להצטייר תמונה כללית מעודדת למדי על התערוכה הכללית של אמני ישראל 1963.